

Ірина Заулична¹, Максим Ясінський²

¹ студентка групи АР-43,

Національний університет «Львівська політехніка», Львів

e-mail: iryna.zaulychna.AR.2019@lpnu.ua

ORCID: 0009-0000-8470-167X

² канд. архітектури, доцент кафедри архітектури та реставрації,

Національний університет «Львівська політехніка», Львів

e-mail: maksym.r.yasynskiy@lpnu.ua

ORCID: 0000-0002-8285-4522

ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНИЙ АНАЛІЗ М. БАХМУТ

© Заулична І., Ясінський М., 2023

<https://doi.org/10.23939/sa2023.01.086>

Проаналізовано історико-архітектурний розвиток м. Бахмут, виділено п'ять основних періодів розвитку міста. Бахмут – це місто, що має свою неповторну архітектурну ідентичність. На сьогодні більшість запам'ятала його як місце запеклих боїв. Проте боротьба за українську ідентичність тривала там століттями, стараючись зберегти свою історію та культуру. Тому, практична цінність цього дослідження полягає у тому, що на сьогодні, в умовах російсько-української війни, питання декларування, ідентифікації та детального вивчення існуючих історичних міст є дуже актуальним.

Ключові слова: Бахмут, історичні міста України, містобудівний аналіз, історико-архітектурний розвиток, етапи розвитку.

Постановка проблеми

Історичні міста України ідентифікують українську державність, адже зберегли в собі історичні пам'ятки різних історичних періодів та етнічних груп населення. На сьогодні ми бачимо, як вони свідомо руйнуються російськими військовими. Тому їх збереження як певних цілісних архітектурно-містобудівних пам'яток має широке міжнародне значення.

Історична частина будь-якого міста є пам'ятковим комплексом, що містить дуже цінний культурний потенціал та вимагає своїх специфічних форм охорони. В Україні на сьогодні необхідно провести велику роботу із декларування історичної містобудівної спадщини. Ця робота повинна ґрунтуватися на попередньо проведених наукових дослідженнях, історико-архітектурних етапах розвитку міст, які би розкривали питання про планувальні особливості та типологію історичних міст та подали рекомендації щодо методики їх збереження та регенерації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Історичний розвиток міст України вивчали багато науковців, зокрема: М. Бевз (Бевз, 2004), О. Рибчинський (Рибчинський, 2017), Н. Лещенко (Лещенко, 2020), М. Ясінський (Ясінський, 2018), удосконалення організаційної структури стратегічного планування розвитку міст досліджували Ю. Ідак (Ідак, 2019), В. Мамонова, М. Троян (Мамонова, Троян, 2017), В. Товбич (2020) та ін., ета-

пи формування та історію м. Бахмут вивчали І. Довжук (Довжук, 2019), І. Мельник, О. Стороженко (Мельник, Стороженко, 2017). Проте розробку наочних поетапних історико-архітектурних схем м. Бахмут ще не було представлено.

Мета статті

Метою дослідження є проаналізувати розвиток м. Бахмут, виокремити найважливіші етапи розбудови міста, визначити основні проблеми щодо збереження та сформувати основні принципи відбудови міста після завершення російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу

Місто Бахмут як повноцінне поселення засноване козаками Ізюмського слобідського полку в кінці XVII ст. і стало центром Бахмутського повіту Катеринославської Губернії. Усі тогочасні адміністративні та бізнес-центри базувалися саме у Бахмуті. Саме тому культурна та архітектурна складові найкраще були представлені у цьому місті. Місто Донецьк стало регіональним центром значно пізніше – вже під час більшовицької окупації України, а до цього все на Донбасі “крутилось” навколо Бахмута.

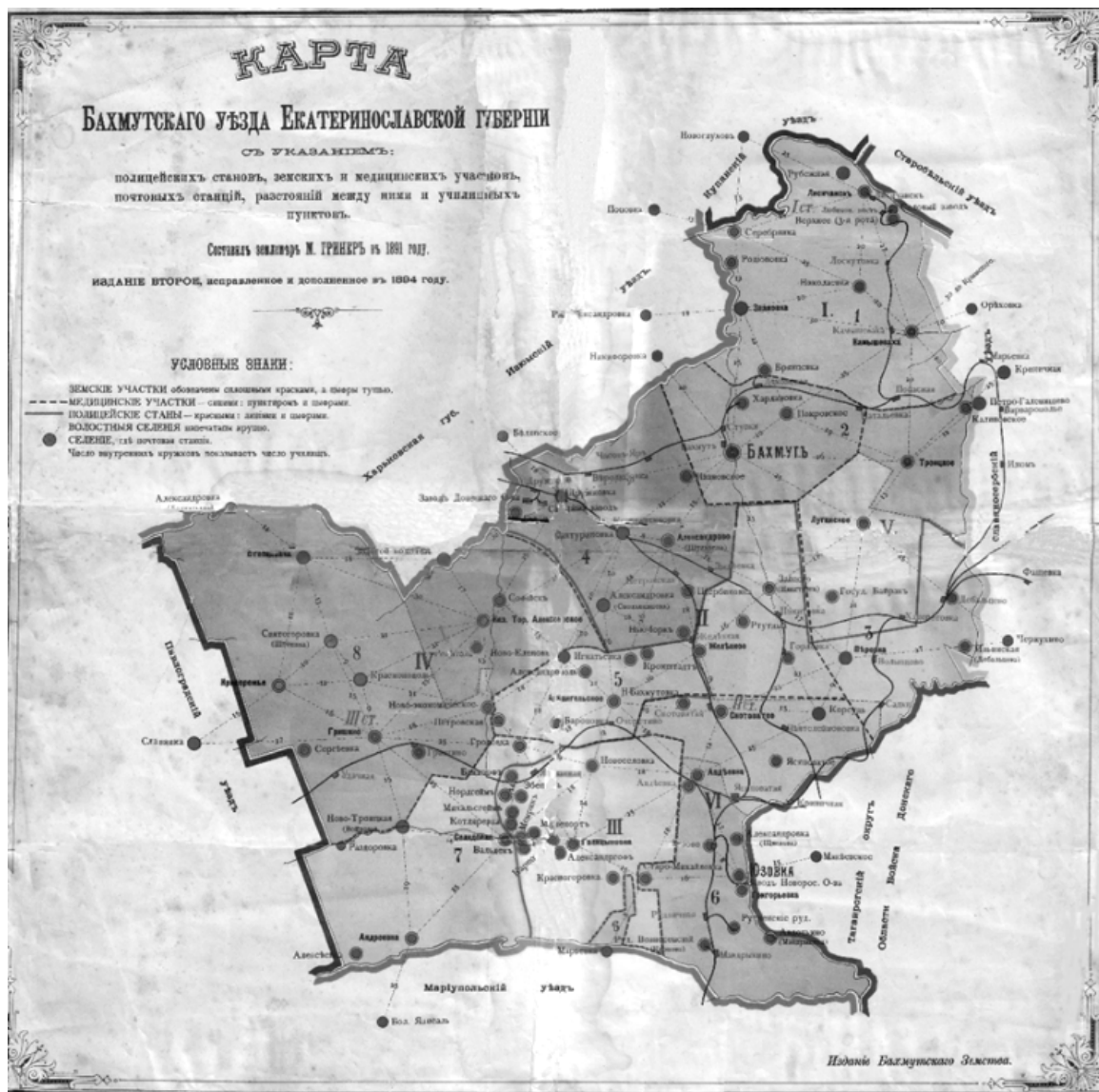

Рис. 1. Карта Бахмутського Повіту 1894 р., фрагмент

Місто-фортеця Бахмут, центр повіту/уїзду (рис. 1), до почтку повномасштабного вторгнення був найцікавішим населеним пунктом Північної Донеччини. В місті було чимало старовинних будівель, деякі з них мали статус пам'яток архітектури. Цінні приклади міської архітектури минулих епох у поєднанні зі званням “міста солі та шампанського”. Концентрація усіх крупних родовищ солі і гіпсу в Україні є в Бахмутській улоговині й належить до слов'янської світи нижньопермських відкладів.

Як повноцінне поселення, Бахмут заснували козаки Ізюмського слобідського полку приблизно в 80–90-х рр. XVII ст., за іншими даними 1701 р. Документально доведено, що острог на р. Бахмут збудували слобідські козаки з дозволу московського уряду в 1703 р., а перший його опис складено в 1704 р. Станом на 1712 р. етнічно значно домінували українці. У 1715 р. розпочав роботу солеварний завод. У 1719 р. Бахмут стає адміністративним центром Бахмутської провінції, адміністративно-територіальної одиниці в складі Азовської та Воронежської губерній Російської імперії. Солеварний завод проіснував до 1782 р. включно. Згодом стала непридатною й тутешня фортеця. Але Бахмут після цього довгі роки пов'язували із сіллю, що було відображено на його гербі.

Після скасування кріпосного права почався бурхливий розвиток промисловості в Бахмуті і приплив іноземного капіталу. У 70-ті рр. XIX ст. заповзятливий виходець із Пруссії Е. П. Фарке будує скляний, цвяхово-костильний, алебастровий і цегельний заводи. У 1874 р. купець 1-ї гільдії І. П. Скараманга відкрив солеварний завод, що давав 2 млн пудів солі на рік. З 1879 р. починають будуватися соляні шахти франко-бельгійським і франко-німецьким акціонерними товариствами.

Рис. 2. Торгова площа, м. Бахмут, XIX ст.
(Історія, Bahmut.in.ua)

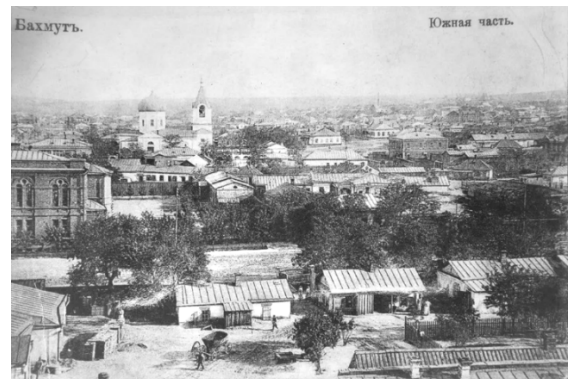

Рис. 3. Загальний вигляд на центр міста Бахмут початку XX ст. (Вже 5 років знову Бахмут)

У 1885 р. соляні шахти Бахмута давали 70 % загальнодержавного видобутку солі. Велике значення для розвитку Бахмута мало будівництво залізниць Харків – Маріуполь, Харків – Попасна в 1878 р. На початку XX ст. у Бахмуті розвивається мережа банків, з'являються перші металообробні заводи. Відкрився міський парк із літнім театром та кінематографом. У 1903 р. випускниця Віденської консерваторії Адель Мерейнес відкрила в Бахмуті приватну музичну школу. Перед революцією 1917 р. у Бахмуті працювали три гімназії, реальне, ремісниче й духовне училища, приватні, церковнопарафіяльні й народні училища та школи. Місто маючи велику торговельну площу (рис. 2–3) та зручне розташування, стало великим торговельним центром, у ньому чотири рази на рік проходили Бахмутські ярмарки, традиція яких відновилася в 1999 р. під назвою “Бахмутський шлях”.

У листопаді 1917 р. над будинком Бахмутської земської управи вперше на Донеччині було піднято український національний прапор (рис. 4). Діяли установи “Просвіти”, селянські спілки, створювались загони вільного козацтва. У 1918 р. Бахмутський повіт тривалий час перебував у складі Української держави гетьмана П. Скоропадського, з травня 1919 р. зайнятий

білогвардійськими військами генерала А. Денікіна. Наприкінці 1919 р. у місті остаточно встановилася радянська влада.

Влада на цій території досить часто змінювалася. Російська імперія разом із більшовицьким режимом досить довго була укріплена, що вплинуло на пам'ятки архітектури. Станом на 1911 р. один із дописувачів-українців із Бахмутщини інформував читачів київської газети "Рада", що увесь повіт вкритий залізницями. "Тут день і ніч люди риються в землі, як кроти". А тяжко зароблені гроші відносять в "монополю", щоб придбати алкоголь. Все це через "відсутність доброї розваги", культурного життя. Загалом в Бахмуті мешкало тоді лише 23 тисячі містян. Разом із культурним життям були зруйновані сакральні споруди, наприклад, Покровська церква, збудована на кошти парафіян і, значною мірою, на кошти священника Йоанна Лук'янова, який пожертвував на храм церковне начиння, наряди, ікони та книги. Вона була освячена в 1732 р., в 1788 р. перебудована та знищена більшовиками в 30-х рр. XX ст., залишивши тільки вхідні ворота, які тепер місцеві жителі намагаються зберегти. Або Свято-Троїцький собор, який побудували у 1746 р. Він став першим кам'яним храмом у місті. У 1929 р. радянська влада закрила собор. Частина його була зруйнована. Через два роки храм переробили на кінотеатр, а потім – на історичний архів та краєзнавчий музей. Під час Другої світової війни нацистські окупанти почали відбудовувати церкву, щоб здобути прихильність місцевих жителів. Це дало змогу радянській владі після війни оголосити, що священна споруда була збудована пізніше та позбавити її статусу пам'ятки історії та культури. Собор зруйнували у 1969 р. Тепер єдиною згадкою про нього є назва Соборної вулиці. Тепер на цьому місті розташований універмаг. Багато історичної забудови було зруйновано у той час і ще більше зараз, в період повномасштабної війни, залишаючи місто без історичної ідентичності (рис. 5–6).

1920 р. Бахмут зробили центром Донецької губернії. Його перейменували в Артемівськ на честь одного з революціонерів того часу. Пам'ятник Артему став доміантою міста і він був найвищим пам'ятником радянському революціонеру. Його було видно з кожного куточка міста. У 1924 р. український скульптор Іван Кавалерідзе презентував у тодішньому Артемівську пам'ятник 30 м заввишки. У роки Другої світової війни німці підірвали скульптуру, однак повністю зруйнувати її не вийшло. Довелось розбивати її на шматки та вивозити за місто. Постамент стояв ще з десяток років. У 1959 р. на тому ж місці звели ще один пам'ятник Артему, цього разу менший. Він простояв аж до 2015 р. Під час декомунізації його, а разом з ним і пам'ятник Леніну, демонтували. У м. Бахмут Донецької області на поч. 2022 р. на обліку перебувало 43 пам'ятки історії та 9 пам'яток монументального мистецтва. Зокрема, костел Св. Антонія – висока барокова будівля, побудована у XVIII ст.; Будинок міської ради – головний символ міста, зведена будівля у 50-х рр. XX ст. та відзначається своєю монументальністю та внутрішнім вирішенням; Церква святого Олександра Невського – вона була зведена в 1870 р. у стилі неокласицизму та зберігалась в хорошому стані; Будинок офіцерів – одна з найбільш визначних споруд Бахмута, була побудована у 1863–1865 рр. у стилі неокласицизму та має кам'яний фасад з декоративними елементами, а також інші визначні споруди. На сьогоднішній момент рано говорити про вцілілість та стан тих чи інших пам'яток міста Бахмут, проте ймовірніше за все, реставраційної роботи буде багато.

Місцем торгівлі та зустрічі була Топалівка, фонтан також є існуючий, але площа досі користується популярністю. В кінці XIX ст. поряд збудували готель "Брістоль". В ті часи він був єдиною триповерховою будівлею в Бахмуті. Саме там у 1917 р. більшовики проголосили початок епохи радянської влади. Під час Другої світової війни будівля готелю була зруйнована. У 60-ті рр. XX ст. там звели кінотеатр "Космос". Він був одним із улюблених місць тодішніх жителів міста. Однак зруйнований "Космос" і досі стоїть на місці. Щоправда, зверху нього звели велику будівлю зі скляним фасадом. Говорять, що там мав бути банк, але різке підвищення цін на будматеріали не дало змогу завершити ремонт. Якщо придивитися, то крізь вікна можна побачити руїни колишнього кінотеатру (рис. 7, 8).

Рис. 4. Перше підняття українського прапора у Бахмуті (Картина Сергія Садчікова)

г. Бахмутъ. Часть Торговой площади.
Bachmut. Partie de la Place de Commerce.

Рис. 6. Свято-Троїцький Собор, 30-ті рр. XX ст.

Бахмутъ. Гост. „Бристоль“.

Bachmut, Hôtel „Bristol“

Изв. П. М. Вальдштейна.

Рис. 7. Будівля готелю Брістоль на торговій площі,
м. Бахмут, поч. XX ст.

Рис. 8. Кінотеатр “Космос” зведений
на місці готелю, 80-ті рр. XX ст.

В Україні теж панував класицизм. Землі України, що перебували у складі Росії, були поділені на Чернігівську, Полтавську, Харківську, Київську, Волинську, Подільську, Катеринославську, Херсонську, Таврійську губернії.

Ампір (1770–1840 рр.), як і класицизм, мав значення офіційного стилю, за допомогою якого імперські режими Росії та Австрії прагнули продемонструвати непохитність своєї влади. Звільнення півдня України від турків, заселення південних територій, сприяло заснуванню нових міст, для проектування яких запрошувались видатні архітектори. У місті з епохальним корінням туристи – часті гості. На заводі шампанських вин постійно влаштовуються виїзні екскурсії з відвідуванням алебастрових шахт та дегустацією ігристого напою, а спелеотуристи обирають маршрути занедбаними іванградськими штольнями. В Бахмуті налічувалася набагато більша кількість зразків цивільної забудови різної функції кінця XIX–початку XX ст., ніж у інших містах області (рис. 9, 10).

Рис. 9. Духовне училище, Бахмут, кін. XIX ст.

Рис. 10. Будівля Азовсько-Донського комерційного банку, 14 травня 1874 р.

Зараз більшість будівель у місті зруйновані, кожного дня ми дізнаємося про нові втрачені пам'ятки архітектури. По завершенню війни потрібно буде визначати, які об'єкти варто відновити, а які – відтворити чи відзнакувати, як, наприклад, перші церкви міста та фортечні стіни – як історичне ядро та елемент національної ідентичності. Це дає надію та можливість створити образ українського, історичного міста та відновити символи, які б вберегли пам'ять та відображали національну ідентичність українця, який любить свою домівку та зробить все можливе для неї.

Етапи розвитку міста

Перший детальний опис м. Бахмут появляється в дослідженнях Йогана Гюльденштедта 1774 р. Він здійснив подорож за замовленням Катерини II сучасною територією України. Тобто, весь побачений та описаний Гюльденштедтом Бахмут умістився б на невеличкому кварталі з обох сторін річки Бахмутки в районі нинішнього центрального ринку та набережної. Це “серце” Бахмута. Всередині фортеці була невеличка цитадель, магазин та сторожовий дім з високим земляним валом навколо. У фортецю вели 5 воріт з різних сторін (окрім східної) – це Торські, Московські, Базарні, Соляні (або Солеварські) ворота та Кримські. Кількість населення Гюльденштедт не вказує. Якщо припустити, що в кожному з 500 домів в середньому мешкали 6–7 людей, виходить, що населення Бахмута становило тоді 3–3,5 тис. мешканців (рис. 11).

Річка Бахмутка або Бахмут є основною водною артерією міста. Вода з неї частково використовується для технічних потреб та на зрошення. На карті нижче ми можемо бачити чітко виражений центр міста та характерну квартальну забудову, яка формується в фортечних стінах. В той простір потрапляє і річка. На сьогоднішній день, структура фортеці та її мури повністю втрачені.

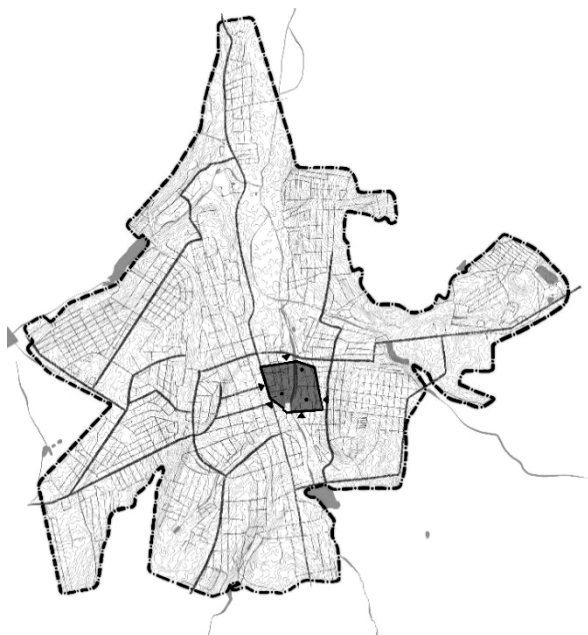

Рис. 15. М. Бахмут XVI–XVII ст. (1-й етап)

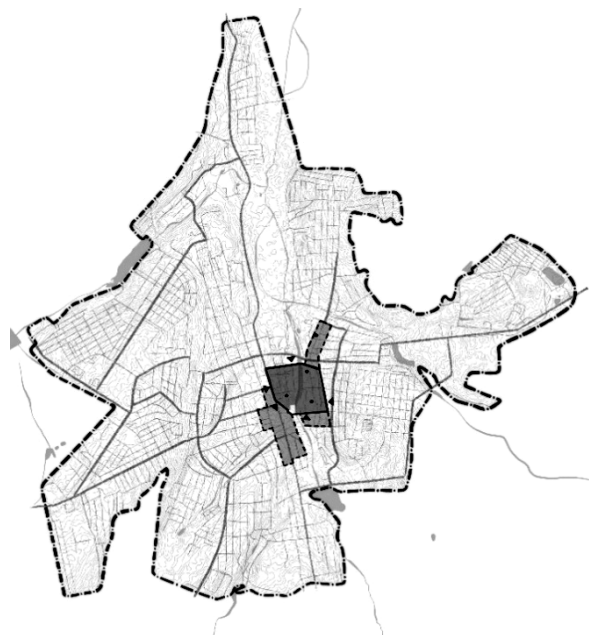

Рис. 16. М. Бахмут кін. XVII–XVIII ст. (2-й етап)

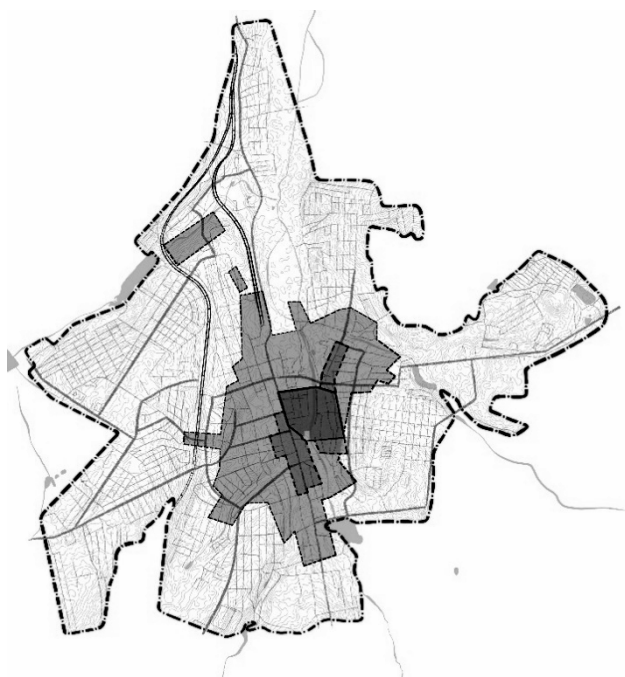

Рис. 17. М. Бахмут кін. XVIII–поч. XX ст. (3-й етап)

Рис. 18. М. Бахмут XX–поч. XIX ст. (4-й етап)

Другий етап (рис. 12 і 16) – кін XVII–XVIII ст. – розширення міста за межі фортеці, утворення 2-го передмістя зі 100 будинками та церквою в кожному з передмість – на захід та північ від фортеці. Також картографічні матеріали показують розвиток фортеці в південно-східній частині. За фортецею розташовувався солеварний завод, тому навколо нього формувалася відповідна інфраструктура. Населення Бахмута на цей період становило 3–3,5 тис. мешканців.

Третій етап (рис. 13 і 17) – кін XVIII–поч. XX ст. – розвиток залізниці та формування нової забудови навколо неї. Дерев'яна фортеця руйнується. Активно розвивається солеваріння та залізниця, що проявляється в архітектурі, але разом зі втратою сакральної архітектури

культурне життя міста занепадає. Русло ріки Бахмутки дещо змінюється. Населення міста складає більше 20 тисяч мешканців.

Четвертий етап (рис. 14 і 18) – поч. ХХ – кін. ХХ ст. Місто розширюється по периметру та вздовж автомагістралей та залізниці. Найбільш інтенсивно розвивається північно-західна частина. Збільшується кількість промислової та житлової забудови, з'являється багатоповерхова забудова, чисельність населення міста сягає 90 тис. мешканців.

П'ятий етап – це період незалежності України до вторгнення російських військ 24 лютого 2022 р. і до весни 2023 р., місто було повністю знищено росіянами.

Висновки

Бахмут – місто-герой, місто-фортеця та місто-воїн. У ньому відбувалися події, які формували ідентичність українського народу. Місто гармонійно розвивалося та розширювалося, збільшуючи виробничі можливості та створюючи свій бренд завдяки якісній продукції солеваріння. Проаналізувавши історичні картографічні матеріали, розроблено схеми розвитку міста та виділено 4 основних періоди розвитку. На жаль, більшість пам'яток архітектури було зруйновано ще до 2022 р., а тепер місто знищено повністю. Зараз ми повинні визначити, які частини міста відновлювати з руїн. Але знаючи історію, знаючи яким є серце Бахмута, ми будемо мати силу відбудувати усе, щоб вберегти славу історії століть існування міста, з акцентом на українську ідентичність.

Бібліографія

Pohranychna I., Yasynskiy M. (2021). Methodological aspects of the scientific and design process of preserving the historical city. AS. Volume 7, Number 2. 216–226 p. URL: <https://doi.org/10.23939/as2021.02.216>.

Yasynskyy M. (2016). Regeneration of historic residential blocks in small city centers of Western Ukraine. *Budownictwo i Architektura*. Vol. 15, No. 2, P. 87–100. URL: https://doi.org/10.24358/Bud-Arch_16_152_12.

Yasynskiy M. R. (2018). Reproduction of residential blocks in central parts of small historic Towns: Author's ref. Ph.D. of Architecture. Lviv : Lviv polytechnic National University, P. 303.

Бевз М. В. (2004). Методологічні основи збереження та регенерації заповідних архітектурних комплексів історичних міст : автореф. дис. доктора архітектури. Харків.

Довжук І. В. (2019). Міста Донбасу: урбанізаційний і індустріальний стрибок. Інститут історії України НАН України, С. 143–166.

Ідак Ю. В. (2019). Особливості формування матеріальної структури міста. *Научные разработки: вчера, сегодня, завтра*. С. 59–67.

Лещенко Н. А. (2017). Ревалоризація як складова процесу відновлення та сталого розвитку історичного малого міста.

Лещенко Н. А. (2020). Методологічні основи реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних центрів малих міст : дис.... д. арх. URL: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.59.203-214>.

Мельник І. Г., Стороженко О. Ю. (2017). Промисловість міста Бахмут: структура, динаміка, проблеми розвитку. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. С. 123–126.

Мамонова В. В., Троян М. О. (2017). Удосконалення організаційної структури стратегічного планування розвитку міст. *Теорія та практика державного управління*, (2), 127–132.

Рибчинський О. В. (2017). Формування і ревіталізація середмість історичних міст України.. Львів : Нац. ун-т “Львівськийська політехніка”.

Товбич В. В. (2020). Сучасні проблеми архітектури та містобудування : наук.-техн. зб. Вип. 58 / відп. ред. В. В. Товбич. К. : КНУБА, 2020. 320 с. [online]. URL: <https://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/01/2020/58/202058.pdf>.

Бахмутка [online] (останнє оновлення: 29 січня 2016). URL: <https://www.wikiwand.com/uk/%D0%91%D0%B0%D1%85%D0%BC%D1%83%D1%82%D0%BA%D0%B0>.

ТОП 17 найважливіших рішень Бахмутської міськради в січні. Bahmut.in.ua, [online] (останнє оновлення: 30 січня 2018). URL: <https://bahmut.in.ua/novosti/v-artemovske/2772-v-bahmuti->.

В Бахмуті розробили план зонування території та оцінили екологічні ризики. Bahmut.in.ua, [online] (останнє оновлення: 05 грудня 2019). URL: [rozrobili-plan-zonuvannya-teritoriji-ta-otsinili-ekologichni-riziki](https://bahmut.in.ua/novosti/rozrobili-plan-zonuvannya-teritoriji-ta-otsinili-ekologichni-riziki).

Історія, Bahmut.in.ua, [online]. (останнє оновлення: 11 грудня 2023). URL: rozrobili <https://bahmut.in.ua/38-korusne-old/novosti1/heroj-ukrainy/4082-novini-pro-vijnu-v-ukrajini-7>.

Оборонні споруди в Межиріччі Дніпра і Сіверського Дінця (Василь Пірко) [online] (2007 р.). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vasyl_Pirko/Oboronni_sporudy_v_mezhyrichchi_Dnipra_i_Siverskoho_Dintsia_druha_polovyna_XVII_XVIII_st.pdf?PHPSESSID=4mmdjoul4ppa7u3u95r7k8fjo5.

Українська революція 1917–1921. Історична правда, [online] (останнє оновлення: 27 грудня 2022). URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2022/12/27/162220/>.

Бахмут. Вікіпедія [online] (останнє оновлення: 29 березня 2023). URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D1%85%D0%BC%D1%83%D1%82>.

Подорож по Донбасу в 1774-му: Яким побачив Бахмут німецький дослідник Гюльденштедт. Вільне радіо [online] (останнє оновлення: 11 грудня 2021).

Історія міста Бахмута: цікаві факти, 06274.com.ua [online] (останнє оновлення: 29 березня 2023). URL: <https://www.06274.com.ua/news/3510211/istoria-mista-bahmuta-cikavi-fakti>.

Бахмут – історія в цеглі. Велика Ідея, [online] (останнє оновлення: 24 липня 2017). URL: <https://bigggidea.com/practices/urbandoslidzhennya-bahmut---istoriya-v-tsegli/>.

Соляна історія сходу України, М. В. Кулішов, О. В. Дрогомирецька, Я. В. Синиця, [online] (Видання 2022 р.). URL: <https://saltway.in.ua/book/saltway-book.pdf>.

Бахмут. Гуляємо одним з найстаріших міст Донеччини. Враження від подорожей, [online] (останнє оновлення: 23 лютого 2022). URL: <http://ua.trip-impressions.com/2022/02/bahmut-pamiatky.html>.

Вже 5 років знову Бахмут. Як змінювався статус міста після його попереднього перейменування (роз'яснення історика). Вільне радіо [online] (останнє оновлення: 04 квітня 2021). URL: <https://freeradio.com.ua/vzhe-5-rokiv-znovu-bahmut-iak-zmyniuvavsia-status-mista-pislia-ioho-poperednoho-pereimenuvannia-roz-iasnennia-istoryka/>.

References

Pohranychna, I., Yasynskyi, M. (2021). Methodological aspects of the scientific and design process of preserving the historical city. AS. Volume 7, Number 2. 216–226 p. URL: <https://doi.org/10.23939/as2021.02.216>.

Yasinskyi, M. (2016). Regeneration of historic residential blocks in small city centers of Western Ukraine. *Budownictwo i Architektura* Vol. 15, No. 2, P. 87–100. URL: https://doi.org/10.24358/Bud-Arch_16_152_12.

Yasinskyi, M. R. (2018). Reproduction of residential blocks in central parts of small historic Towns: Author's ref. Ph.D. of Architecture. Lviv: Lviv polytechnic National University, P. 303.

Bevs, M. V. (2004). Methodological foundations of preservation and regeneration of protected architectural complexes of historical cities. abstract of the Doctor of Architecture dissertation, Kharkiv.

Dovzhuk, I. V. (2019). Donbas cities: urbanization and industrial leap. Institute of History of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine, pp. 143–166.

Idak, Y. V. (2019). Features of the formation of the material structure of the city. *Scientific developments: yesterday, today, tomorrow*. pp. 59–67.

Leshchenko, N. A. (2017). Revaluation as a component of the process of recovery and sustainable development of a historic small town.

Leshchenko, N. A. (2020). Methodological foundations of restoration-reconstructive transformations of historical centers of small towns: diss.... Doctor of Arch. URL: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.59.203-214>.

Melnyk, I. G., Storozhenko, O. Yu. (2017). Industry of the city of Bahmut: structure, dynamics, development problems. *Materials of the international scientific and practical conference*, pp. 123–126.

Mamonova, V. V., Troyan, M. O. (2017). Improvement of the organizational structure of strategic planning of urban development. *Theory and practice of public administration*, (2), 127–132.

Rybchinskyi, O. V. (2017). Formation and revitalization of the centers of historical cities of Ukraine. Lviv: National Lviv Polytechnic University.

Tovbych, V. V. (2020). Modern problems of architecture and urban planning: Scientific and technical collection. Issue 58 / answer. ed. V. V. Tovbych. K., KNUBA, 2020. 320 p. [online]. URL: <https://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/01/2020/58/202058.pdf>.

Bakhmutka, article on wikiwand. [online] (Last updated: 29 January 2016). URL: <https://www.wikiwand.com/uk/%D0%91%D0%B0%D1%85%D0%BC%D1%83%D1%82%D0%BA%D0%B0>.

TOP 17 most important decisions of the Bakhmut City Council in January. Bahmut.in.ua, [online] (Last updated: January 30, 2018). URL: <https://bahmut.in.ua/novosti/v-artemovske/2772-v-bahmuti->.

In Bahmut, a territory zoning plan was developed and ecological risks were assessed. Bahmut.in.ua, [online] (Last updated: 05 December 2019). URL: [rozrobili-plan-zonuvannya-teritoriji-ta-otsinili-ekologichni-riziki](https://bahmut.in.ua/rozrobili-plan-zonuvannya-teritoriji-ta-otsinili-ekologichni-riziki).

History, Bahmut.in.ua, [online] (Last updated: 11 December 2023). URL: [rozrobili https://bahmut.in.ua/38-korusne-old/novosti1/heroi-ukrainy/4082-novini-pro-vijnu-v-ukrajini-7](https://bahmut.in.ua/38-korusne-old/novosti1/heroi-ukrainy/4082-novini-pro-vijnu-v-ukrajini-7).

Defense structures in Mezhyrichchi of the Dnipro and Siverskoho Dinets (Vasyl Pirko) [online] (2007). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vasyl_Pirko/Oboronni_sporudy_v_mezhyrichchi_Dnipra_i_Siverskoho_Dintsia_druha_polovyna_XVII_XVIII_st.pdf?PHPSESSID=4mmdjoul4ppa7u3u95r7k8fjo5.

The Ukrainian Revolution of 1917-1921. Historical Truth, [online] (Last updated December 27, 2022). URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2022/12/27/162220/>.

Bakhmut. Wikipedia, [online] (Last updated March 29, 2023) URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D1%85%D0%BC%D1%83%D1%82>

Traveling through Donbas in 1774: How the German researcher Guldenstedt saw Bakhmut, Free Radio [online] (Last updated December 11, 2021).

History of the city of Bakhmut: interesting facts, 06274.com.ua [online] (Last updated March 29, 2023). URL: <https://www.06274.com.ua/news/3510211/istoria-mista-bahmuta-cikavi-fakti>.

Bakhmut – history in bricks, Big Idea, [online] (Last updated July 24, 2017). URL: <https://bigggidea.com/practices/urbandoslidzhennya-bahmut--istoriya-v-tsegli/>.

Salt history of eastern Ukraine, M. V. Kulishov, O. V. Drohomiretska, Y. V. Synytsia, [online] (Edition 2022). URL: <https://saltway.in.ua/book/saltway-book.pdf>.

Bakhmut. Walking around one of the oldest cities in Donetsk region, Travel impressions, [online] (Last updated February 23, 2022). URL: <http://ua.trip-impressions.com/2022/02/bahmut-pamiatky.html>.

It's been 5 years since Bakhmut was rebuilt. How the status of the city changed after its previous renaming (explanation of the historian). Free Radio [online] (Last updated April 04, 2021). URL: <https://freeradio.com.ua/vzhe-5-rokiv-znovu-bahmut-iak-zminiuvavsia-status-mista-pislia-ioho-poperednoho-pereimenuvannia-roz-iasnennia-is>.

Iryna Zaulychna¹, Maksym Yasynskiy²

¹Student of group AR-43,

Lviv Polytechnic National University, Lviv

e-mail: iryna.zaulychna.AR.2019@lpnu.ua

ORCID: 0009-0000-8470-167X

²Ph.D. in Architecture, Associate Professor of the Department of Architecture and Conservation

Lviv Polytechnic National University, Lviv

e-mail: maksym.r.yasynskiy@lpnu.ua

ORCID: 0000-0002-8285-4522

HISTORICAL AND ARCHITECTURAL ANALYSIS OF CITY OF BAHMUT

© Zaulichna I., Yasynskiy M., 2023

The article analyzes the historical and architectural development of Bakhmut, identifying five main periods of the city's development.

The first stage, the sixteenth and seventeenth centuries, is a fortress city located in the area of the current central market and embankment, lying on both sides of the river. Along the river, the fortress was approximately 1,000 steps long. The fortress was 400 steps wide on the right bank and 600 steps wide on the left bank. The fortress has 3 churches, one of them stone, and 300 wooden houses, most of them poor and small, but on straight and wide streets. The main part of the city is located on the left bank of the river.

The second stage, the late seventeenth and eighteenth centuries, saw the expansion of the city beyond the fortress, the formation of 2 suburbs with 100 houses and a church in each of the suburbs, to the west and north of the fortress. Cartographic materials also show the development of the fortress in the southeastern part. A saltworks was located behind the fortress, so the corresponding infrastructure was formed around it. The population of Bakhmut at that time amounted to 3–3.5 thousand inhabitants.

The third stage, the late seventeenth and early twentieth centuries, saw the development of the railroad and the formation of new buildings around it. The wooden fortress is being destroyed. The salt industry and the railroad are actively developing, which is characterized by the architecture, but along with the loss of sacred architecture, the cultural life of the city is declining. The course of the Bakhmutka River changes slightly. The population of the city is more than 20 thousand inhabitants.

The fourth stage. XX – 2022. The city expands along the perimeter and along the highways and railroad. The northwestern part is developing most intensively. The number of industrial and residential buildings is increasing, and multi-storey buildings are appearing. the city's population reaches 90 thousand inhabitants.

The fifth stage is the present – after the invasion of Russian troops on February 24, 2022, the city was completely destroyed by the spring of 2023.

Bakhmut was a city that had its own unique architectural identity. Today, most people remember it as a fortress, a place of fierce fighting. However, the struggle for Ukrainian identity has been going on there for centuries, trying to preserve its history and culture. Therefore, the practical value of this study is that today, in the context of the Russian-Ukrainian war, the issue of declaring, identifying, and studying in detail the existing historical cities is very relevant.

Key words: Bakhmut, historical cities of Ukraine, urban planning analysis, historical and architectural development, stages of development.